

СОЦІОЛОГІЧНА ПУБЛІЦИСТИКА

ЄВГЕН ГОЛОВАХА,

доктор філософських наук, завідувач відділу методології та методів соціології Інституту соціології НАН України

Альтернативний соціологічний словник¹

АДАПТОВАНІСТЬ — гнучкість у пристосуванні до соціального оточення, що дає змогу безболісно схилитися в потрібний бік у тих ситуаціях, де ламаються непитні.

АТРАКТИВНІСТЬ — здатність викликати симпатію та довіру, найбільшою мірою властива ловеласам, аферистам і політичним демагогам.

БАЄС ПІДТВЕРДЖЕННЯ — спотворення результатів опитування, коли дослідник очікує на підтвердження своєї гіпотези тією мірою, якою респондент очікує на схвалення з боку дослідника.

БЕЗРОБІТТЯ — соціальне явище, яке забезпечує попит на робочу силу лівих ідеологів.

ВИПАДКОВИЙ ВІДБІР — єдиний метод соціального відбору, що реалізує ідеал загальної рівності, коли кожен має шанс куди-небудь потрапити — хоча б до вибірки.

ВИСОКА ТЕОРІЯ — спосіб соціального пізнання, ґрунтований на переконанні, що головною перешкодою у вивченні суспільства є емпіричне знання про нього.

ВІКТИМОЛОГІЯ — наука про те, чому люди стають жертвами злочинів, наприклад, запрошуючи в дім шахрая або голосуючи за нього на виборах.

ГАБИТУАЛІЗАЦІЯ — процес переходу від початкового шоку в разі зіткнення із соціальною дійсністю до цілком звичного.

ГЕНДЕРНИЙ ІДЕАЛ — соціальні очікування, відповідно до яких можна стати ідеальними чоловіками та жінками, так і не ставши реальними.

---

¹ Продовження. Попередні випуски див.: “Соціологія: теорія, методи, маркетинг” № 2 за 1999 рік, № 3 за 2001 рік, № 3 за 2004 рік, № 2 за 2005 рік, № 4 за 2010 рік.

ГЛОБАЛІЗАЦІЯ — соціальний процес, що перетворює окремі проблеми взаємовідносин між державами на загальну проблему для людства.

ГРУПА ОДНОДУМЦІВ — єдина соціальна група, у кожного із членів якої є принаймні одна думка.

ДЕМОНСТРАТИВНЕ СПОЖИВАННЯ — придбання товарів та послуг, яке демонструє високий статус і низькі спонуки споживача.

ДИСКУРСИВНИЙ АНАЛІЗ — метод дослідження, який спирається на спірне припущення, що в одиницях аналізу мови, більш розлогих, ніж одне речення, міститься певний сенс.

ДОВІРА — впевненість людей у тому, що обдурюють і зраджують не ті, кому вони довіряють.

ЕКОАНТРОПОЛОГІЯ — наука про захист природи людини від соціальних забруднень.

ЕЛЕКТОРАЛЬНА СОЦІОЛОГІЯ — наука про те, чому виборці постійно голосують всупереч прогнозам соціологів.

ЕТНОЦЕНТРИЗМ — сприйняття людиною культури своєї етнічної групи як «найкращої» на тій лише підставі, що вона сама до неї належить.

ЗІТКНЕННЯ ЦИВІЛІЗАЦІЙ — теорія, згідно з якою одні цивілізації борються з іншими, використовуючи при цьому далекі від цивілізації засоби.

КЛАСОВА СТРУКТУРА — термін, який асоціює структуру суспільства з невдалим пірогом, де верхній шар — надто масний, а нижній — надмірно знемаслений.

КОНСТРУЮВАННЯ РЕАЛЬНОСТІ — уявлення про те, що на кожній ділянці соціального життя люди конструюють власні реальності, через що їхня спільна реальність виявляється зовсім неконструктивною.

КОНТРОЛЬ СОЦІАЛЬНИЙ — механізм обмеження сваволі в демократичному суспільстві й обмеження свободи — в тоталітарному.

КРЕАТИВНИЙ КЛАС — клас, що експлуатує некреативність решти.

ЛІБЕРАЛЬНЕ СУСПІЛЬСТВО — пізня форма рабовласницького, де кожен раб — сам собі хазяїн.

ЛІДЕР ГРОМАДСЬКОЇ ДУМКИ — посередник між тими, хто не має думки, і тими, хто її нав'язує.

МАРГІНАЛ — нелегальний мігрант, затриманий на кордоні між соціальними групами.

МАСИ — те, на що перетворюються люди, коли перестають бути індивідами.

МІКРОСОЦІОЛОГІЯ — зневажливе позначення соціологічних досліджень безпосередніх відносин між людьми, що вподібнює їх до вивчення мікробів під мікроскопом.

МОРАЛЬНІ НОРМИ — моральні межі, в яких люди утримують одне одного від того, що їм видається найбільш спокусливим.

НЕРІВНІСТЬ СОЦІАЛЬНА — відмінність у соціальному статусі людей, подолати яку вдається, тільки прирівнявши їх усіх до нуля.

НЕСТРУКТУРОВАНЕ ІНТЕРВ'Ю — спосіб інтерв'ювання, що найбільшою мірою відповідає стану свідомості більшості респондентів і дослідників.

- ОРГАНІЗОВАНА ЗЛОЧИННІСТЬ** — найбільш організована складова пострадянського суспільства.
- ПІДПОРЯДКУВАННЯ** — інструмент соціальної регуляції, яким зловживає той, хто не має можливості зловживати владою.
- ПОДВІЙНА ГЕРМЕНЕВТИКА** — процедура послідовної інтерпретації соціальних подій (спершу їхніми учасниками, потім соціологом), що чимось нагадує процес почергового перетравлювання тієї самої їжі.
- ПОРІВНЯЛЬНИЙ МЕТОД** — метод дослідження, застосовуючи який соціолог щоразу переконується, що не все пізнається через порівняння.
- ПОСТМОДЕРНІЗМ У СОЦІОЛОГІЇ** — увлєння про зростання плинності сучасного світу, який внаслідок цього стає дедалі менш придатним для структурації й дедалі більш придатним для каналізації.
- ПРИМАРНА ГРОМАДСЬКІСТЬ** — термін, котрий прирівнює думку пересічних громадян до примари, що з'являється суто в місцях презентації результатів масових опитувань.
- ПРИПУСТИМА ПОХИБКА** — діапазон, у межах якого помилка вимірювання є не гріхом окремих соціологів, а результатом загальної небезгрішності їхньої науки.
- ПРИХОВАНЕ СПОСТЕРЕЖЕННЯ** — підступна дослідницька процедура, завдяки якій дослідник ховається від спостереження, а досліджуваному не дозволяє.
- ПРОБЛЕМА СОЦІАЛЬНА** — соціальне явище, яке суспільству заважає жити тією мірою, якою допомагає жити соціологові.
- ПРОЖИТКОВИЙ МІНІМУМ** — ретельно розрахований мінімум матеріальних благ для бідних, щоб вони могли прожити, не зазіхаючи на максимум для багатих.
- ПУБЛІЧНЕ Я** — внутрішні аспекти особистості, котрі людина охоче демонструє навколишнім, на відміну від приватного Я, котре вона неохоче демонструє навіть самій собі.
- РЕЗУЛЬТАТ ДІЯЛЬНОСТІ** — мета, спотворена засобами.
- РІВНІСТЬ МОЖЛИВОСТЕЙ** — демократичний принцип, що змушує людей досягати неможливого.
- РОЗУМОВА ПРАЦЯ** — праця, умовою тарифікації якої є не так наявність розуму, як відсутність фізичних зусиль.
- СЕКСИЗМ** — дискримінація за статевою ознакою, коли одні чоловіки дискримінують інших, щоб мати більше можливостей дискримінувати жінок.
- СЕКСУАЛЬНІ МЕНШИНИ** — ті, хто не бажає належати до асексуальної більшості.
- СІМ'Я** — соціальний інститут, що породив гамофобію — страх перед шлюбом.
- СЛОГАН** — нав'язлива та безглузда рекламна фраза, яку можна викинути з голови, тільки придбавши непотрібний товар.
- СОЦІОЛОГІЧНА УЯВА** — здатність соціолога уявити соціальну реальність за нездатності її пізнати.
- СОЦІОФОБІЯ** — страх перед соціальними контактами, характерний для хворої людини в здоровому суспільстві і для здорової — у хворому.
- СПІЛЬНОТИ** — об'єднання людей різного масштабу та емоційної привабливості — від приємної спільноти на пікніку до пострадянського суспільства в період трансформації.

СПИРАЛЬ МОВЧАННЯ — механізм формування громадської думки, який полягає в тому, що в більшості людей замість своєї думки є те, що вони вважають думкою більшості.

ТЕОРІЯ ЗМОВИ — вчення про те, що весь шлях людства від перших гомінід до сучасної цивілізації — результат згубної діяльності зловмисних змовників.

ТОВАРНИЙ ФЕТИШИЗМ — марксистський термін, використовуваний для засудження капіталізму за те, що він уперше надав людським відносинам бодай якусь ціну, перетворивши їх на товарні...

ТРИАНГУЛЯЦІЯ — дослідницька процедура, призначена для соціологів, які беруть під сумнів один метод, проте вірують у трійцю.

УДАВАННЯ — тип соціальної поведінки, характерний як для тварини, так і для людини, коли, наприклад, палочкоподібний стрибунець удає сухий сучок, а політичний кар'єрист — борця за інтереси народу.

ФІТОСОЦІОЛОГІЯ — наука про рослинні спільноти, подібні до людських спільнот у прагненні захоплювати чужі території та паразитувати на собі подібних.

ФУНКЦІОНАЛЬНА АЛЬТЕРНАТИВА — зміна соціальних функцій, коли, наприклад, правителі крадуть, а крадії правлять.

ХОСПИС — єдина соціальна організація, що втілила комуністичний ідеал, де кожен живе серед рівних і до останніх днів одержує за потребами.

ЧАС СОЦІАЛЬНИЙ — власний час суб'єкта, що включає сподівання майбутнього, несподіванки теперішнього і жаління минулого.

ЧЕРНЬ — застаріле поняття, що характеризує простих людей з точки зору знаті; в сучасному суспільстві більш уживаним є поняття “електорат”.

ЧОЛОВІЧЕ ВІДСТАВАННЯ — нижча шкільна успішність хлопчиків порівняно з дівчатками, що згодом дає змогу чоловікам отримувати вищу зарплату, ніж у жінок.

Я-ОБРАЗ — дивовижний образ самого себе, не закохатися в який можна, тільки будучи явно не в собі.

ЯППІ — представники молодіжної субкультури, котрі в суспільстві цінують все те, від чого намагалися втекти їхні попередники — хіппі.